

ชีวิตด้านที่ 4 ด้านประวัติศาสตร์

ทำไมจึงได้สนใจเรื่องประวัติศาสตร์

“ คนที่ไม่รู้ประวัติศาสตร์ของตัวเอง ก็คือคนที่ไม่รู้รากเหง้าของตัวเอง ”

พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ

ผมได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องงานประวัติศาสตร์โดยไม่ได้ตั้งใจโดยได้เข้าไปร่วมกับมูลนิธิ **ซาซากาวา** ของญี่ปุ่น เขาศึกษาเรื่องเชิงประวัติศาสตร์เหมือนกัน และประวัติศาสตร์ที่ผมดูแลนำเสนอมากก็คือประวัติศาสตร์ที่ย้อนกลับไปสัก 1000 **กว่าปี** เป็นประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยมะละกา สมัยนครลังกาสุกะ (นครปัตตานี) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาคใต้ เป็นประวัติศาสตร์ที่ย้อนกลับไปค่อนข้างมาก ที่พูดว่ามากเพราะว่าขนาดกรุงสุโขทัยก็มีอายุแค่ประมาณ 700 ปี กำหนดเมื่อปี พุทธศักราช 1762 แต่ประวัติศาสตร์ภาคใต้นี้ย้อนกลับไปกว่านั้นอีก 700 กว่าปี เพราะฉะนั้นก็เป็นการย้อนกลับไปค่อนข้างเยอะอยู่พอสมควรเหมือนกัน

ผมเคยได้ร่วมศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ โดยจุดประสงค์ที่ศึกษาทางประวัติศาสตร์ในครั้งนั้น คือ ประการแรก ก็เพื่อที่จะจัดการเรื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์โดยเฉพาะจังหวัดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เขาต้องการให้รู้ครบถ้วนทุกมิติ และเขาจะมองไปถึงพื้นฐานความสมานฉันท์และความเข้าใจร่วมกันที่จะดำเนินการเป็นงานวิจัยและงานวิชาการ

ประการที่ 2 เพื่อนำองค์ความรู้ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดในทุกมิติ นำมาสร้างความเข้าใจร่วมกันและเป็นฐานข้อมูลสำคัญที่จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายในอนาคตต่อไป

และประการที่ 3 ก็คือเพื่อให้ได้เผยแพร่ออกไป เพื่อให้ได้ทราบว่าประวัติศาสตร์จริงๆ แล้วมีความเป็นมาอย่างไร

ผมก็ได้มีการศึกษาเพื่อไปเตรียมพูดเกี่ยวกับเรื่อง ประวัติศาสตร์นี้ ซึ่งก็ทำให้ผมได้รับความรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น แท้ที่จริงเรื่องประวัติศาสตร์เราเคยเรียนมาตั้งแต่เด็กเวลาเรียนแล้วรู้สึกว่าการประวัติศาสตร์น่าเบื่อ น่า่วงนอนไม่น่าสนใจ แต่พอมาถึงจุดวันนี้แล้ว ผมรู้สึกว่าการประวัติศาสตร์มันน่าตื่นเต้น น่าสนใจ น่าค้นคว้า น่าติดตามพอสมควร เวลาที่ผมอ่านเรื่องประวัติศาสตร์ ผมชอบสังเกตเนื้อหาเกี่ยวกับ คริสตศักราชกับพุทธศักราช แล้วเอามาเปรียบเทียบว่าช่วงนี้อยู่เวลาไหน เช่นในหนังสือเขาบอกว่านครลังกาสูกะเขาบอกว่าอยู่ในช่วงประมาณปี 1000 ต้นๆ ผมก็ไปเปรียบเทียบว่า มันใกล้เคียงกับนครศรีอยุธยา ที่ในสมัยนั้นนางจามเทวี ไปปกครองทางภาคเหนือ และก็ในช่วงกับที่ขอมปกครองอยู่ที่ละโว้ (ลพบุรีปัจจุบัน) พอนึกขึ้นไปแล้วขอมปกครองตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 700 พอผมไปศึกษาดูในแผนที่แล้ว ทำไมขอมปกครองแล้วพื้นแผ่นดินทั้งหมดอยู่กับขอมละ พื้นแผ่นดินของไทยบางส่วนโดยเฉพาะภาคกลางทั้งหมดก็อยู่กับขอม อันนี้ก็ที่น่าสนใจมาก ก็เลยมองย้อนกลับไปว่า ตอนนั้นขอมปกครองมีการสร้างปราสาท ที่มีพื้นที่ปราสาทไกลไปถึงที่กาญจนบุรี คือปราสาทเมืองสิงห์ที่หลายท่านเคยไปเที่ยวกันมา ที่ขอมปกครอง **นครพลอดิน** ตรงนี้ก็ทำให้เห็นว่าตรงที่ที่เป็นภาคใต้ทั้งหมด ทางภาคใต้ตอนเหนือขึ้นมา ผมก็ได้อ่านศึกษาดู เออ เมื่อก่อนอาณาจักรตรงนี้ทั้งหมดเขาเรียกว่า **“ตั้มพลอดิน”** ผมก็มีข้อสงสัยว่า ทำไมแต่ก่อนขอมนี้ขยายอาณาเขตเข้ามาทั่วไปหมดเลยนะ ภาคใต้ตอนต้นนี้ก็อยู่กับขอม แต่ทำไมขอมถึงไม่สามารถแผ่อาณาเขตไปถึงภาคใต้ได้ นี่เป็นสิ่งที่นักประวัติศาสตร์จะต้องไปค้นคว้าหาว่าเพราะอะไร แต่ว่าที่ภาคใต้ แต่ก่อนนี้เขามีการบูชาเทวรูป พูดย่างๆ ว่ายังมีการยึดติดวัตถุเทวรูป พระพุทธรูป พุทธสถานอะไรต่างๆ นี้ หากว่าขุดลงไปในพื้นที่แผ่นดินภาคใต้ก็ต้องเจอสิ่งของต่างๆ เหล่านี้มากมาย ในบริเวณนี้เป็นบริเวณที่ศาสนาอิสลามยังไม่ได้แผ่ขยายมาถึงตรงนี้ ผมยังอ่านก็ยิ่งรู้สึกมันน่าตื่นเต้น ผมอ่านต่อไปก็มีข้อสงสัยอีกว่าแล้ว เอ๊ ทำไมคนจึงได้เปลี่ยนจากการนับถือเทวรูป กลายมาเป็นศาสนาอิสลามได้อย่างไร ประเด็นนี้น่าค้นหาต่ออีก ผมก็ได้อ่านเจอบางส่วนคือ การที่มีพ่อค้าที่มาจากชวา มาจากอินเดีย มาจากอาหรับต่างๆ กลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามา เช่นนี้ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องเล่าลงรายละเอียดอีกมากมายจึงยังไม่ขอลงลึกไว้มาก

ทำไมเราจะต้องศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ ?

ระยะที่ผมเคยทำงาน อยู่ที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์โดยการอ่านเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำไปเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ให้กับนักศึกษาของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรฟังในช่วงเวลาที่นั่งรถเดินทางไปดูงานในแต่ละพื้นที่ ซึ่งผมก็ได้รับความรู้ไปด้วย ในช่วงเวลาที่ผ่านไปผมก็ได้รับโปรดเกล้าให้ไปบรรยายที่กองประวัติศาสตร์ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (รร.จปร.) ซึ่งผู้อำนวยการกองประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก็คือ สมเด็จพระเทพพระสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ผมก็แปลกใจว่าทำไมสถาบันเอเชียศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยศูนย์มุสลิมศึกษาร่วมกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจึงอยากจะทำให้มีการศึกษา และให้ผมไปพูดปาฐกถาพิเศษ “การจัดการความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผมก็มาคิดว่า ประวัติศาสตร์เขาบอกว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์ หรือเคยได้ยินเจ้านายเก่าพูดไว้ว่า “ใครที่ไม่รู้อดีตตัวเอง บอกได้เลยว่าเป็นคนที่ไม่มือนาคต” เพราะฉะนั้นคนที่มีอนาคตจะต้องรู้รากเหง้า กำพืด อดีตของตัวเอง ถ้าหากประเทศไทยไม่รู้อดีตของตัวเอง ก็เป็นประเทศที่ไม่มือนาคตเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นการรู้เรื่องราวของประวัติศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญ ประวัติศาสตร์ช่วยให้เราทราบว่าอดีตของเรามีความเป็นมาอย่างไร แล้วทำให้สังคมได้รู้ความเป็นมาของสังคมมีความเป็นมา มีการพัฒนาการเป็นอย่างไร และมีวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของชนเผ่าต่างๆ เป็นมาอย่างไรในพันๆ ปีมาแล้ว หรือเรียกว่า การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นสิ่งไปเกื้อหนุนทำให้คนเรามีความรู้สึกรักชาติและความห่วงแหนในทรัพยากรของเรา ในความเป็นประเทศของเรา เมื่อเรารู้ตัวตนของเราแล้วทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ในความเป็นท้องถิ่น ในความเป็นตัวเรา เพราะฉะนั้นเราต้องศึกษาสิ่งที่เป็นความจริงและสร้างความภาคภูมิใจ แต่ไม่ใช่ประวัติศาสตร์เขียนมาเพื่อให้คนรักชาติ แต่ต้องเป็นประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นมาแล้ว มาจากการสืบค้นเป็นกระบวนการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ แล้วต้องให้ได้คำตอบที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุดของแต่ละเหตุการณ์แต่ละสถานการณ์ ทั้งหมดนี้คือทำไมเราจึงต้องศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งผมคิดว่าเด็กนักเรียนไทยขาดตรงนี้มากเลย พอขาดตรงนี้เพราะฉะนั้นก็ไร้รากเหง้า แล้วก็ไม่มีอนาคต ส่วนใหญ่จะไปเน้นในเรื่องเทคโนโลยีต่างๆ สะมากกว่า

ประโยชน์ของการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ คือ

1) ทำให้เราได้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่ก่อนเราใช้วิธีการเดา เดว่าน่าจะเป็นแบบนี้ แต่พอศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ เราต้องมีการเรียบเรียงความเป็นมา เหตุการณ์ต่างๆ เราต้องไม่ใช้การคาดเดากันแล้ว เพราะฉะนั้นเราจะเชื่อถืออะไรได้เราจะต้องมีหลักฐาน หลักฐานที่อาจจะเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วก็ไม่ใช่เป็นลายลักษณ์อักษรด้วย เพราะฉะนั้นเราต้องสืบค้น คนที่เขาศึกษาประวัติศาสตร์ เขาก็จะได้ไปขุดหาสิ่งที่เขาคิดว่าน่าจะเป็นอย่างนั้น น่าจะเป็นอย่างนี้ พอไปขุดหาแล้วก็จะได้เห็นว่ โอ้ ภาพมันเป็นอย่างนี้เอง เช่น อาณาจักรเวียงกุมกามซึ่งแต่ก่อนเราก็ไม่เคยเห็นนะ แต่พอขุดขึ้นมาแล้ว อ้อ อาณาจักรมันเป็นอย่างนี้ ตามที่มีบันทึกในประวัติศาสตร์เล่าเรื่องในตำนาน เราจึงเข้าใจภาพมากยิ่งขึ้น ตรงนี้ก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ส่วนหนึ่ง

2) เป็นการบันทึกประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีคุณค่าแก่การศึกษา

การศึกษาเพื่ออะไร เพื่อเป็นบทเรียน อะไรที่ไม่ดี ก็อย่าไปทำซ้ำ แต่ไม่ใช่ศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อไปแก้ปัญหา แต่เพื่อไม่ให้ไปทำซ้ำอย่างเดิมที่เคยผิดพลาดมาแล้ว แล้วก็ใช้สิ่งที่สำเร็จเป็นตัวแบบมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดต่อไป นอกจากนั้นก็ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติแล้วก็ตระหนักว่ โอ้ เรามีคุณค่านะ มรดกต่างๆ ที่ถูกเก็บสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้มันมีคุณค่ามากมาย เพราะฉะนั้นจะเกิดความภูมิใจในชาติของเราเอง ยกตัวอย่างเช่น พระบรมมหาราชวัง มีคนเข้าดูวันละหลายหมื่นคน เพราะนี่เป็นความภาคภูมิใจของเรามาก คนเขาอยากมาดูสิ่งของที่เรเก็บเอาไว้

3) ทำให้เรารู้จักและเข้าใจเรื่องของโลกและเพื่อนมนุษย์มากขึ้น

เมื่อก่อนเราอาจจะอยู่ในหลุมดำ มองว่เพื่อบ้านรุกรานเรา เราก็ต้องรักชาติต่อต้านประเทศเพื่อนบ้าน แต่พอเราศึกษาประวัติศาสตร์แบบสร้างสรรค์ก็ทำให้เราเข้าใจเพื่อนมนุษย์สภาพถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดมากขึ้นจากในอดีตเพื่อเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิต และนำพาประเทศชาติเชื่อมโยงกับต่างประเทศไปได้อย่างยิ่งดีขึ้น พอเราศึกษาทางประวัติศาสตร์มากขึ้นก็ได้พบว่า อ้าว กลายเป็นว่ เฮ้ยเราก็เป็นชาติเผ่าพันธุ์เดียวกันนะ เคยอยู่ในรัฐชาติเดียวกันด้วยซ้ำ

ไป แล้วทำไมตอนนี้เราถึงมารบราฆ่าฟันกัน ทั้งๆที่เราเป็นเชื้อชาติเผ่าพันธุ์เดียวกัน ซึ่งทำให้เรา
เข้าใจตัวเราเองมากขึ้น

4) การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้เราฝึกู้จักใช้เหตุและผลในการพิจารณามากยิ่งขึ้น

การศึกษาทางประวัติศาสตร์ทำให้เราไม่ใช่การคาดเดา แต่ใช้เหตุและผลว่า เออ เหตุที่
เกิดขึ้นนี้ ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นเราจะดูตามเหตุและผลให้เชื่อมโยงกัน

5) สิ่งที่สำคัญคือ ช่วยทำนายอนาคตได้ ประวัติศาสตร์ช่วยได้หลายอย่าง เรามองเคยได้ยิน
ว่าประวัติศาสตร์ซ้ำรอย แสดงว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัฏจักรของประวัติศาสตร์มันก็เกิดขึ้นซ้ำ
อยู่บ่อยๆ เพียงแต่ว่าคนในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ไม่ได้นำบทเรียนของประวัติศาสตร์เก่าๆ นั้นมา
ศึกษาเพื่อที่จะหาแนวทางในการที่จะดำรงอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข

ไม่ใช่ใครก็เป็นนักประวัติศาสตร์ได้

ในการศึกษาประวัติศาสตร์นั้น ที่กล่าวว่าไม่ใช่ใครๆ ก็สามารถศึกษาได้ เพราะว่า
การศึกษาประวัติศาสตร์หากมีอคติหรือความลำเอียง ประวัติศาสตร์ในช่วงตรงนั้นจะไม่ใช่
ประวัติศาสตร์ที่ออกมาจากความเป็นจริง ดังนั้นเขาจึงบอกว่า ผู้ที่จะศึกษาประวัติศาสตร์จะต้อง
มีคุณสมบัติดังนี้ คือ

1) มีความเป็นกลาง

ถ้าไม่เป็นกลางเราจะมีความเป็นอคติ เราจะไปคาดเดาที่เห็นแก่ตัวเอง

2) ต้องมีความคิดที่เป็นประวัติศาสตร์

ถ้าหากเราจะคิดเรื่องที่เป็นประวัติศาสตร์ เราจะไปคิดเรื่องที่กำลังวุ่นวายจนเกินไปก็ได้

3) ต้องมีความถูกต้องแม่นยำ

ต้องมีการตรวจสอบซ้ำ เช่นดูจากในหนังสือ ดูจากในเอกสารอ้างอิงแล้ว อาจจะไปดูจากของ
จริงในพื้นที่ เพราะฉะนั้นเมื่อพอเปรียบเทียบหรือไปดูหลายๆ ที่รวมกันแล้ว เราก็สามารถที่
จะบอกได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เพราะว่าข้อมูลที่ได้สามารถไปชี้แนะแนวทางความคิดของคน
ในชาติได้เลยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจะมีคุณค่ามหาศาลเลยสำหรับนักประวัติศาสตร์ต่างๆ

ซึ่งเขาจะมีการจัดเก็บมีการบันทึกข้อมูล อย่างเช่น ผมมีความสนใจเรื่องนี้เพราะผมชอบเอาปี พุทธศักราชมาเรียงกัน แล้วเราก็คิดว่าเกิดเหตุการณ์อะไร มีท่านหนึ่งเคยได้ให้หนังสือผมมา 2 เล่ม เป็นหนังสือที่เรียบเรียงปีคริสตศักราชและเหตุการณ์อะไรที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ผมอ่าน แล้วก็คิดว่า เออ ก็ดีเหมือนกันทำให้เราได้เห็นว่าระเบียบความคิดที่เขาได้มีการจัดเก็บข้อมูล มีความเป็นระบบระเบียบดีและได้มีการเรียบเรียงมา

4) มีการลำดับงานที่เป็นตระกะ

อย่างที่ผมได้พูดเมื่อข้างต้นว่ามีการเรียบลำดับเหตุการณ์ตามช่วงเวลา ต้องมีตระกะที่มี นัยสำคัญอะไรต่างๆ ที่เกิดขึ้น

5) ต้องมีความซื่อสัตย์ที่จะแสวงหาข้อมูลข้อเท็จจริงให้พบให้ได้

มิใช่ทำแบบฉาบฉวยไปเรื่อยๆ เพื่อให้จบ

6) ต้องมีความระมัดระวังในการใช้หลักฐาน

เพราะหลักฐานนั้นจะต้องเป็นหลักฐานจริง ไม่ใช่หลักฐานเท็จ

7) ต้องมีจินตนาการด้วย

ใครคิดค้นแคบก็ไม่ได้ ต้องมีจินตนาการ พูดย่างๆ ว่าพอศึกษาไปแล้วสามารถกลับมาแล้ว นึกถึงภาพได้ว่าเป็นอย่างไร

เหล่านี้ก็เป็นคุณสมบัติหลายอย่างที่สำคัญที่ผู้ที่เรียนเป็นนักประวัติศาสตร์จะต้องมี ไม่ใช่ว่าใครๆ ก็อยากเป็นได้ ผมว่าจะต้องมาจากใจด้วย ที่อยากจะศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ เหล่านี้อย่างจริงจัง

กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์กว่าจะมาแบบเรียนหรือหนังสือให้ได้ศึกษา

หลักการที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์คือ เริ่มจากการตั้งคำถามก่อน คือถามว่า “เกิด เหตุการณ์อะไรขึ้นในอดีตบ้าง ?” แล้ว “เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อไหร่” แต่ก่อนสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เขาเคยนับถือเทวรูปต่างๆ แล้วเขามาเปลี่ยนแปลงเมื่อไหร่ ? อะไรมันเกิดขึ้นจึง ต้องเปลี่ยนแปลง ? ผมก็ไปค้นหาเจอแล้วละ แล้วก็ในเหตุการณ์ตรงนั้นที่เกิดขึ้นที่ไหน ? แล้ว

ทำไมถึงเหตุการณ์นั้นขึ้นมา ? แล้วเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ? นี่คือชุดคำถามพื้นฐานที่
จะต้องถามในเรื่องของการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ แล้วเราก็อยุไปหาคำตอบตรงนี้

กระบวนการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ก็น่าสนใจมากเลย วิธีการก็คือจะต้องมีการสืบค้น
เพราะนักประวัติศาสตร์ต้องมีการสืบค้น สิ่งที่ผมเห็นจากที่ได้ไปกองประวัติศาสตร์หลายครั้ง
สมเด็จพระเทพฯ ท่านเสด็จไปที่ประเทศไหน จะเห็นว่าท่านจดบันทึกแล้วท่านก็จะนำมาเขียน
เป็นเรื่องราว บางท่านอาจจะเคยได้อ่านหนังสือของพระองค์ท่านบ้าง แต่สิ่งที่สำคัญเวลาที่ท่าน
ไปที่ไหน ท่านจะขอถ่ายสำเนาเอกสาร เช่น แผนที่ เอกสาร หรือหนังสือ ท่านนำมาเก็บไว้ที่กอง
ประวัติศาสตร์เยอะมากเลย ท่านยังไม่ได้นำมาย่อ คือเอามาเรียบเรียงแล้วจัดลำดับเหตุการณ์
ต่างๆ เหล่านี้ ท่านจะเก็บเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเทศไทย เป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์เลย
คือต้องสืบค้น แล้วก็ค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ ค้นคว้า สามารถทำได้หลายวิธี
เช่น ดูจากวัตถุที่เราขุดค้นพบโดยต้องทำงานร่วมกับนักโบราณคดี เพราะว่ามีนักโบราณคดีก็จะรู้
ว่าขุดเจออะไรแล้วอายุเท่าไร ถ้าอายุเท่านี้เป็นของยุคสมัยไหน เป็นกลุ่มของใครที่อยู่ตรงนั้น
หรือว่าที่คูที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ ที่อยู่ในหนังสือ คัมภีร์ ไบเบิล สลักในหิน หรือใน
ที่ต่างๆ ที่มีการประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นมาจะอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ ก็จะมีวิธีการที่จะดูการบันทึก
เหล่านี้ แล้วอีกอันก็คือ หลักฐานที่มาจากการบอกเล่า ตำนาน พงศาวดาร ก็จะช่วยทำให้สามารถ
รวบรวมและคัดเลือกหลักฐานต่างๆ เหล่านี้มาสู่ระบบการพิจารณาได้ตรงจริง วิเคราะห์ ตีความ
ประเมินหลักฐานที่ได้มาทั้งหมด แล้วก็ดูถึงความเชื่อมโยงที่มีความสัมพันธ์กันแล้วก็นำมา
เปรียบเทียบกันอย่างเป็นระบบ พอเปรียบเทียบกันอย่างระบบเสร็จเราก็นำเสนอออกมาเป็น
ข้อเท็จจริงที่เรียบเรียงออกมาเป็นแบบนี้ นี่คือการในการศึกษาประวัติศาสตร์

การต่อยอดการศึกษาประวัติศาสตร์ให้สมบูรณ์มากขึ้น ก็คือการจัดทำเป็นแบบเรียนทาง
ประวัติศาสตร์ให้นักเรียนได้เรียนกัน โดยเขียนเรียบเรียงเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้ว
เราก็ถ่ายทอดให้อยู่ในรูปของเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แล้วนำตรงนี้เข้ามาใช้ใน
การศึกษา

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ต้องมีการกำหนดเป้าหมายและคำถามที่ต้องการศึกษา เพราะเราต้องยอมรับว่าถ้าหากเราศึกษาอาจจะต้องศึกษาย้อนกลับไปเป็นหมื่นๆ ปีหรือเปล่า แล้วมันจะเยอะไปแล้วไม่สามารถหาข้อมูล หาหลักฐานได้ เพราะฉะนั้นจะต้องหาจุดประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการหาเรื่องอะไร ย้อนกลับไปกี่ปี เช่น ต้องการศึกษาเฉพาะเรื่องสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจะศึกษาคิดในส่วนไหนบ้าง อย่างเช่น พอผมมาอ่านเรื่องของภาคใต้ ผมก็จะคิดว่าต้องศึกษามิติเชิงศาสนา ก่อน สองคือต้องคู่มิติเรื่องการถูกเข้ายึดครอง เพราะภาคใต้พอไปศึกษาแล้วไม่ใช่ว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เคยอยู่กับประเทศไทยนะ เคยอยู่กับอังกฤษ เคยอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ มากมาย แต่ละยุคสมัยก็น่าศึกษา เพราะฉะนั้นต้องเขียนให้ชัดเจนว่าจะศึกษาในวัตถุประสงค์อะไร และจะศึกษาในสมัยไหน เช่น ถ้าจะศึกษาเฉพาะกรุงรัตนโกสินทร์ก็ต้องไปดูแค่บางส่วน หรือจะศึกษาตอนอาณาจักรศรีวิชัย หรือจะศึกษาตั้งแต่อาณาจักรของมะละกาเลย แล้วก็เพราะเหตุใดจึงต้องศึกษาตรงนี้ ตรงนี้จะต้องอาศัยการอ่านการสังเกต ไม่ใช่ศึกษาในเชิงลึกอย่างเดียว เราจะต้องมีความรู้กว้างๆ เชิงประวัติศาสตร์มาก่อนด้วย เพราะว่าความรู้กว้างๆ จะครอบคลุมอยู่หลายเรื่องด้วยกัน แล้วเราก็อ่ยมมาเฉพาะเจาะจงว่าจะศึกษาเฉพาะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แล้วเราจะเข้าใจว่าทำไมถึงเกิดขึ้นอย่างนั้น

ประวัติศาสตร์จะไปลดความขัดแย้งได้อย่างไร ? กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เขาเคยถูกประเทศอื่นเข้ามาครอบครอง แล้วผมก็ตั้งคำถามอย่างนี้ว่า เอ แล้วประวัติศาสตร์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แม้แต่ในอดีตเขาเคยถูกชาติอื่นๆ เข้ามาครอบครองหลายชาติแล้ว ผมก็ตั้งคำถามว่าแล้วทำไมเขาถึงไม่ต่อต้านมากเหมือนอย่างตอนที่รัฐไทยเข้าไปครอบครอง ผมศึกษาเรื่องกลุ่มอาจะห์เขาต่อต้านกลุ่มฮอลแลนด์ ต่อต้านกลุ่มอังกฤษ คู่กันจนกระทั่งฝ่ายต่างชาติตายไปสามหมื่นกว่าคน แสดงว่าแรงมาก เพราะฉะนั้นก็น่าศึกษาว่าทำไมเขาถึงมีความรุนแรงจนต้องมาต่อสู้ขนาดนั้น

การที่ศึกษาประวัติศาสตร์ ข้อมูลที่เก็บมันมีข้อมูลทั้งที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ข้อมูลอะไรที่เราเก็บเอง เก็บขั้นต้น กับข้อมูลอะไรที่มีคนเคยเก็บไว้แล้ว เราก็นำข้อมูลตรงนี้มาใช้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นมันได้ประโยชน์ทั้งสองอย่างแต่ว่าในข้อมูลขั้นต้นก็เป็นสิ่งสำคัญที่เราต้องมีการรวบรวมข้อมูลเป็นหลักฐานขั้นต้นเพราะว่าน่าเชื่อถือกว่าหลักฐานในชั้นรอง เพราะว่าเป็นการเก็บโดยตรงในเรื่องที่เราศึกษาโดยตรง แล้วเราก็ได้รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตัวเอง และสามารถที่จะไปเชื่อมโยงต่างๆ ต่อหลักฐานที่เป็นทุติยภูมิได้

ในครั้งที่ผมเตรียมตัวจะไปพูดเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ ที่สถาบันเอเชียศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผมก็ไปค้นหนังสือจากหิ้งหนังสือออกมาได้ประมาณสัก 40 กว่าเล่ม เฉพาะเรื่องสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเดียวกัน แล้วก็นำมาวางเรียงเต็มไปหมด เพื่อเตรียมศึกษาค้นคว้า ผมก็รู้สึกสนุกกับเรื่องที่ต้องเตรียมการไปพูด

พอศึกษาประวัติศาสตร์ไปแล้ว ผมก็สงสัยและตั้งคำถามกับตัวเองเหมือนกันแล้วผมก็ลองค้นคว้าอ่าน เช่น ผมอยากจะรู้ว่า เอ้ ทำไมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เขาถึงเปลี่ยนศาสนา ผมก็ตั้งคำถามตามหลักการที่ให้ตั้ง แล้วเปลี่ยนศาสนามาเป็นมุสลิมเมื่อไหร่ ในพุทธศักราชอะไร แล้วใครเป็นคนเปลี่ยน แล้วเปลี่ยนด้วยเหตุผลอะไร ผมก็ค้นเจอว่าในปีคริสตศักราช 1957 ก็ประมาณ 600 กว่าปี เจ้าชายปรเมศวร มีเชื้อสายมาจากราชวงศ์ไศเลนทร์ เป็นกษัตริย์องค์แรกของอาณาจักรมะละกาที่ทรงยอมเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาฮินดู เรียกว่า ศิวะพุทฺธ ก็คือที่เรารู้จักกันอย่างศิวลึงค์ เทวรูปต่างๆ มารับศาสนาอิสลาม เมื่อมารับศาสนาอิสลาม คุณจะต้องไม่ยึดติดวัตถุ เพราะว่าวัตถุอาจจะถูกทำลายไปแล้วบางส่วน แต่ที่น่าจะจุดค้นเจอบ้าง แล้วท่านก็เปลี่ยนพระนามตัวเองว่าเป็น เมกิตอิสกันเดอร์ ซาห์ ชื่อตรงนี้ก็ออกมาทางมุสลิมหรืออาหรับแล้ว เพราะเนื่องจากว่าพระองค์ทรงได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงในรัฐปาไซ ที่อยู่บนเกาะสุมาตราที่เป็นมุสลิม แสดงว่าคนสุมาตราเป็นมุสลิมมาก่อนเรามาก แล้วก็สร้างมะละกาเป็นเมืองที่คึกคัก

สามารถควบคุมเรือสินค้าที่ผ่านช่องแคบมะละกาได้ เข้ามาค้าขายในเมืองมะละกา จนกระทั่ง ย่านแถวตรงนี้ กลายเป็นศูนย์กลางการค้าของโลกสมัยนั้นเลย หรือว่าศูนย์กลางการค้าใหญ่ที่เป็นที่พบปะ แลกเปลี่ยนสินค้าของตะวันออก ตะวันตก และเป็นทีที่กล่าวกันว่าไม่มีสินค้าใดที่ไม่มีจำหน่ายในเมืองมะละกา เพราะฉะนั้นเมืองนี้เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าโลกเลยนะ ผมก็คิดย้อนกลับไปว่าคนแถบนี้เขามีจิตวิญญาณมีหัวใจการค้าอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเราไม่ค่อยกระตุ้นให้เขาเกิดจิตวิญญาณตรงนี้ เพื่อจะได้ทำการค้า สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เขามีเรื่องหัวใจการค้าอยู่แล้ว เราศึกษาประวัติศาสตร์เรารู้ได้เลย แล้วทำไมเราไม่กระตุ้นตรงนี้ให้เกิดกลับพื้นที่มาใหม่ ตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญ

นอกจากนี้ในปีพุทธศักราช 2002 กองทัพมะละกาก็ได้เข้ามายึดครองเมืองปาหัง ตรังกานู และเมืองกลันตัน ซึ่งขณะนั้นเมืองต่างๆ นี้เป็นเมืองประเทศราชของไทย สมัยสมเด็จพระโลกนาถ แล้วก็ให้ผู้เจ้าครองนครต่างๆ แล้วก็ไปย้ายพญาอินทรา เป็นผู้ครองเมืองปัตตานี และยอมรับศาสนาอิสลามเพื่อ โอนอ่อนผ่อนตามกษัตริย์มะละกา ผมก็คิดว่าก็เหมือนกับประวัติศาสตร์ของไทยเมื่อยุคก่อนๆ เหมือนกันที่ประเทศไทยได้นำศาสนาพุทธเข้ามา เพราะเหตุว่ากษัตริย์ในสมัยนั้นทางภาคเหนือ ได้มีการนำเอาพุทธศาสนาเข้ามาสู่อาณาจักรล้านนาโดยจากพระมหากษัตริย์โดยตรง พุค่ง่ายๆ ว่าพอกษัตริย์ได้ไปเรียนนิยายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ เพราะฉะนั้นก็ได้้นำเอาศาสนาพุทธเข้ามา ก็เช่นเดียวกันกับที่ภาคใต้ ก็คือผู้ครองนครไปนับถือศาสนาอิสลามก็เลยดึงให้ประชาชนหรือกลุ่มข้าราชการ ทหารก็จะ โคนมาเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามทั้งหมดเช่นเดียวกัน อันนี้ก็เป็นสิ่งที่เราได้จากการที่เราอ่านคู่มือต่างๆ พวกนี้

การศึกษาประวัติศาสตร์เชิงท้องถิ่น

เดี๋ยวนี้ก็มีการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงท้องถิ่นกันมากขึ้น มีการให้ชาวบ้านได้เรียนรู้วิธีการเก็บข้อมูลและเรียบเรียงเป็นเอกสารเชิงประวัติศาสตร์ ทำในท้องถิ่นเองก็เริ่มมีการทำแล้ว

อีกประการหนึ่งผมได้มีโอกาสไปต่างประเทศหลายครั้ง ผมได้เห็นว่ามีบางที่ในต่างประเทศในท้องถิ่น เขามีพิพิธภัณฑ์เล่าเรื่องเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์สมิท โซเนียนย่อๆ อย่างเช่น เราไปดูที่เซี่ยงไฮ้ จะมีพิพิธภัณฑ์หิน หรือว่าไปดูพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของจำพวกที่จังหวัดพิษณุโลก ของแต่ละชั้นที่เขาเก็บไว้จะเขียนเล่าเรื่องออกมาเป็นเรื่องราววิถีชีวิตคนได้เลย ผมเห็นเขาเก็บกระด่ายชุดมะพร้าวมีหลายรูปแบบมากเลย แล้วเขาก็เล่าเป็นเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างสนุกสนาน ผมว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สามารถนำสิ่งของต่างๆ แล้วเอามาเล่าเรื่องเป็นเหตุการณ์ต่างๆ ได้ ในต่างประเทศอย่างสหรัฐอเมริกา ผมเคยไปที่วอชิงตัน เขามีพิพิธภัณฑ์สมิท โซเนียนประมาณ 19 แห่ง แต่ละที่ต้องใช้เวลาเป็นวันๆ ไปดู หรือว่าไปที่กรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ เขามีของมากมายที่เอามาจากเมืองที่เป็นเมืองขึ้นของเขา แล้วเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เล่าเรื่อง ไม่ใช่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บของเก่า แต่ไม่มีชีวิต แต่ว่าพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตก็ถือว่ามี การเล่าเรื่องไปด้วยว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไร อย่างกระทรวงพาณิชย์ที่อยู่ข้างวัดโพธิ์ หน้าโรงเรียนวัดราชบพิธก็จะมี การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ชาติไทยต่างๆ แล้วก็มีการประกอบด้วย ก็เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เล่าเรื่อง ผมเคยไปที่นิวซีแลนด์เขาจะมีเล่าถึงวิถีชีวิตประมง การจัดสัตว์น้ำ มีอุปกรณ์ประกอบให้เห็นภาพ มีการจับปลา วิถีชีวิตชาวบ้านต่างๆ เหล่านี้ก็มีแสดงให้ดู ตรงนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องประวัติศาสตร์

จิตสำนึกของคนในชาติส่วนหนึ่งมาจากประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ถือว่าเป็นชีวิตจิตใจและเป็นหัวใจที่จะดำรงอยู่ไปในอนาคต เพราะฉะนั้น หากเราขาดการศึกษาเรื่องนี้ หรือหากเรามาศึกษาประวัติศาสตร์ตอนโตแล้วก็จะไม่ได้ถูกปลูกฝังลึกเข้าไปในจิตใจ ผมใช้คำว่าปลูกฝัง หมายความว่า เริ่มตั้งแต่เล็กๆ เด็กๆ ให้เข้าใจวิถีตัวตนต่างๆ พวกนี้ ประเทศที่พัฒนาแล้วเขาก็ไม่ได้ทิ้งวิชาประวัติศาสตร์เขาก็ยังให้เด็กของเขาได้ศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ชาติของตัวเอง รวมถึงความผูกพันกับชาติอื่นๆ ด้วย ตรงนั้นก็น่าสนใจว่าทำไมยุคหนึ่ง หรือสมัยหนึ่งเราถึงละเลยวิชาประวัติศาสตร์ไปได้

ประวัติศาสตร์เป็นส่วนที่สำคัญในการปลูกจิตสำนึกของคนในชาติและทำให้เราได้รับความเป็นมาเป็นไป หรืออดีตของบรรพบุรุษของเราทั้งหมดว่าเป็นมาอย่างไร ก็อยากจะฝากไปกับคนรุ่นใหม่ว่าให้ความสำคัญหรือสนใจประวัติศาสตร์กันบ้าง เพราะว่าปัจจุบันเราเดินหน้ากันไปอย่างไม่มองข้างหลังเท่าไร เราจะพัฒนาเรื่องต่างๆ โดยที่เราไม่ค่อยนำบทเรียนในประวัติศาสตร์มาเป็นข้อมูลที่จะพัฒนากันต่อไปเพื่อทำให้ประเทศเราเจริญยั่งยืนต่อไปได้ ถ้าใครอยากมีอนาคตต้องศึกษาประวัติศาสตร์ในอดีตรากเหง้าของชีวิตเรา แล้วเราถึงจะกำหนดอนาคตข้างหน้าของเราได้